

Et spændende skifte efter Magaretha Pedersdatter Crondall

– om blandt andet fæstere til Gravengård i Brørup Sogn

af Magne Juhl

I mange slægtsbøger er der trykt et eller flere uddrag af skifter, hvor bl.a. skiftets indbo opremses, men skifter kan være mere spændende.

Nogle skifter indeholder oplysninger om slægtsskaber, som ikke kan findes andre steder. Det kan være, fordi kirkebøgerne er brændt, men det kan også ske i tilfælde, hvor der ikke er børn af afdøde, så søskende og søskendebørn arver. Sådanne skifter, også kaldet udarvsskifter, kan indeholde mange arvinger og dermed fortælle om mange slægtsforbindelser ikke blot i den nære omegn, men også længere væk, hvor det er sværere at følge slægten. Fra Jernved Sogn er jeg stødt på et skifte efter Lene Hansdatter i Jernvedlund den 11. januar 1768, hvor 25 arvinger og deres indbyrdes familieforhold samt ægtefæller og eventuelle børn beskrives¹.

Denne artikel omhandler imidlertid et skifte, hvor der omtales arvinger, som boede så langt væk fra Ribe Amt som i Nordjylland og København. Desuden viser det sig, at skiftet indeholder oplysninger fra en fæsteprotokol, som ikke synes at være nævnt før. Endelig varedede hele skifteprocessen fra marts 1771 til april 1776, så selve processen fortjener også at omtales.

Om gården Gravngård eller Gravengård i Brørup Sogn skriver Oluf Nielsen i sin be-

skrivelse af Malt Herred: »Om Gravengård siges der 1683, at den var en enlig øde gårdsplads, og en mand i Suurhave havde marken i fæste. Marken gik mod nord til Stild Hede. 1605 nævnes den som et »byggested« og var da altså af ubetydelig anseelse. I modsætning til denne pålidelige oplysning, siger man nu, at den tidligere har været en stor gård, og at Faverskov og Treager var fæstere dertil.«²

Her kan det så være fristende at indskyde en bemærkning fra anmeldelsen i Fra Ribe Amt 1950 af bogen: Brørup Sogns historie.³ Her nævnes det, at forfatteren August Schmidt kun i ringe grad har sine oplysninger direkte fra arkiverne, og at Oluf Nielsen ikke har udtømt arkiverne. Meget supplerende værdifuldt stof kunne således have været fremdraget.

Følgende gennemgang af oplysningerne indeholdt i skifte efter ejer af Gravengård bekræfter, at gården har været stor med fæstere, og at arkiverne indeholder oplysninger herom med fæsternes navne.

Afdødes familie og arvinger

Mandag den 18. marts 1771 påbegyndtes skifte efter afdøde madame Magaretha Crondall, enke efter afdøde herredsskriver, Jens Hellesen, på Gravengård i Brørup Sogn.⁴

Det fremgår af skiftet, at hun blev begravet i Brørup Kirke, idet Sr. Wodschou til Sønder-

Gravengård (Foto: Historisk Arkiv for Brørup og Omegn)

skov havde penge til gode for begravelsen samt for kirketiende fra Gravengaard. Begravelsen har dog ikke kunnet findes i kirkebogen fra Brørup.

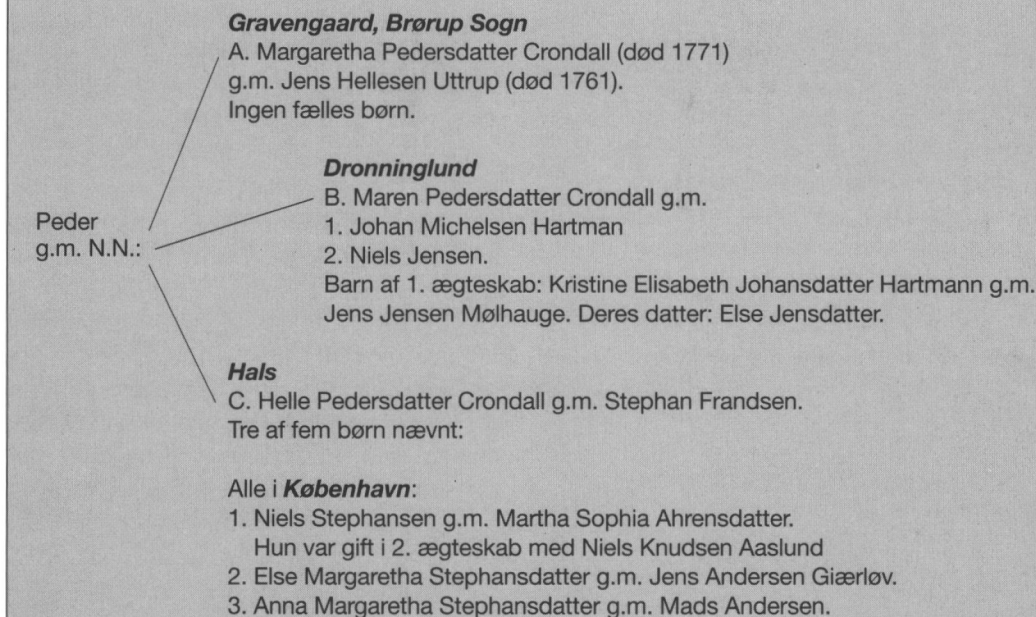
Ved første skiftesamling er der kun oplysning om en enkelt arving, nemlig en søsterdatter til afdøde. Hendes navn er Kirstine Elisabeth Hartmannsdatter, eller som hun senere kaldes Kirstine Elisabeth Johansdatter Hartmann. Hun er gift med Jens Jensen Mølhaug boende ved Dronninglund.

Ved næste skiftesamling 25. marts 1771 kaldes afdøde for Magaretha Pedersdatter Crondall, enke efter Jens Hellesen Utrup. Ef-

ternavnet staves skiftevis Crondall og Crondahl. Desuden fremgår det, at en Else Jensdatter, datter af Jens Jensen Mølhaug og Kirstine Elisabeth Johansdatter Hartmann, var i huset hos afdøde i hendes sidste tid.

Hvornår manden, Jens Hellesen Utrup, er død, fremgår ikke af skiftet, men ægteparret synes at have skrevet testamente i 1737, idet det anføres, at Magaretha Pedersdatter Crondall har siddet i uskiftet bo efter kongelig bevilling dateret 22. november 1737. Det har da også været muligt at få dette bekræftet, via fundet af et notat fra december 1761 i en tidligere skifteprotokol⁵, hvoraf det samti-

Fig. 1. En oversigt over arvingernes slægtsskab og bopæl

dig fremgår, at herredsskriver Uttrup da er død. Ifølge Brørup kirkebog er herredsskriver Jens Helleesen Uttrup af Gravengaard begravet 8. december 1761, 81 år gammel.

Arvinger efter manden er ikke nævnt i skiftet efter enken, idet der ikke ved mødet 8. februar 1773: »efter udgangne proclamata og tillsynning i aviserne haver meldt sig (nogen arvinger) eller viides, hvor er, saa kan derover for nærværende tiid ikke skee nogen deeling«. Heller ikke senere er nævnt nogen.

Efter et større detektivarbejde og landsdækkende annoncering efter arvinger konkluderedes, at der var følgende arvinger efter

afdøde: »Ved forindførte tingsvidner og atter er paa muligste maade oplyst og beviist:

1. At afgangne herredsskriver Jens Helleesen ligeledes ved døden afgangne enke Mad. Margretha Crondahl, efter hvem dette skifte holdes, hendes ene syster Helle Pedersdatter Crondahl, som haver været i ægteskab med afgangne Stephan Frandsen af Hals, haver efterladt sig 5 børn, hvoraf de 2de i deres barndom eller første ungdom, altsaa uden livsarvinger ved døden ere afgangne.

2. Men at de andre 3de, nemlig en søn Niels Stephansen af Kiøbenhavn, myndig, der

110 ² 1/2	110 ² 1/2
60	15
60	15
22	2-6
11	1-3
11	1-3
10	..
10	..
52	3
17	2-1
52	2-9
17	2-1
57	2-2

Uddrag af den del af skiftet efter Margaretha Pedersdatter Crondall der indeholder en fortegnelse over fester under Gravengård. (Foto: Landaarkivet i Viborg)

haver været gift, og 2de døtre Else Margaretha Stephansdatter gift med Jens Andersen Gierløv tømmerskands svenn og Anna Margaretha Stephansdatter, som haver været i ægteskab og er enke efter afgangne Mads Andersen arbejdsmand, ligeledes

begge af Kiøbenhavn, alle haver overlevet Madam Hellesen.

3. At disse 2de døtre endnu ere i live, men at deres broder forbemeldte Niels Stephansen i sept. maaned 1772, altsaa over et aar efter mad. Hellesen, der døde in Martij 1771, uden livsarvinger ved døden ere afgangne og endelig
4. At bemeldte afgl. Niels Stephansens enke, Martha Sophia Ahrensdatter, nu er gift igien og i ægteskab med quarteer comissar Niels Knudsen Aaslund i Kiøbenhavn.»

Derudover var der den allerede fra første skiftedag nævnte Kristine Elisabeth Johansdatter Hartmann. Hun var datter af afdødes søster, Maren Pedersdatter Crondall, der havde været i ægteskab først med skovridder Johan Michelsen Hartmann i Skiællet i Dronninglund sogn og siden med gårdmand Niels Jensen i Søraae i samme sogn. Kristine Elisabeth Johansdatter Hartmann var gift med gårdmand Jens Jensen Mølhaug i Hørfrødam i Dorf i Dronninglund Sogn i Vendsyssel. Medens Kristine Elisabeth så ud til at være eneste arving ved skiftets begyndelse, døde hun før skiftet var færdigbehandlet, og hendes arvedel blev kun en femtedel af boet efter afdøde. Et bo hvor udgifter til skiftets afvikling gjorde et pænt indhug i arven, så der kun blev 162 rigsdaler 3 mark og 14 skilling til hendes arvinger. Heraf var der allerede udbetalt 145 rigsdaler i forskud. Se fig. 1.

Skifteforretningen og de involverede embedsmænd

I alt afholdtes otte møder, det ene over to dage, i tidsrummet fra første møde den 18. marts 1771 til det afsluttende møde den 6.

april 1776. Auktionsforretningens møder er ikke medregnet, da de ikke er beskrevet i selve skiftet.

Ved det første møde mødte på skiftebefalingsmand Theodore Levetzaus vegne Peder Høeg af Ribe med to vidner Christen Winding fra Schouhoi og Peder Laugesen af Suurhauge. Boet blev da vurderet.

De to vidner deltog i de fleste møder, dog var Christen Winding ved det andet møde afløst af degnen, Peder Bang Søltøft af Tuesbøll, og Peder Laugesen var ved det sjette møde afløst af Anders Nielsen Kiældberg af Adtzersbøl. Ved det afsluttende møde, der foregik på Ribe Rådstue 6. april 1776 var begge afløst, nemlig af Joachim Franck og Coordt Timmermann af Ribe.

Peder Høeg var fra andet møde erstattet af Niels Ussing af Ribe, der på skiftebefalingsmandens vegne førte skiftet frem til dets afslutning.

På herredsfoged Henrich Ernst Bierrum af Øllufgaards vegne deltog Anders Schytte af Øllufgaard i andet til fjerde møde og derpå på Bierrums vegne, Sr. Hans Warthoe af Roust Mølle.

Som tilsynsværge for arvingerne efter afdøde Jens Hellesten Uttrup deltog fra og med andet møde Sr. Christen Termansen af Nielsbygaard.

Arvingerne efter Margaretha Crondall Uttrup var først repræsenteret ved Sr. Niels Giæsten af Huulkiær Mølle. Fra fjerde møde skete ændringer. Først optrådte foged Mads Elbech af Sønderskov som substitueret fuldmægtig for sognefoged Frantz Pedersen Lund af Brørupgaard og søn, der af Jens Jensen Mølhaug havde fået fuldmagt til at observere hans og hustruens tarv. Ved sam-

me møde indfandt sig byskriver Hans Lund af Varde, der også afleverede en fuldmagt fra Jens Jensen Mølhaug til at tage sig af dennes affærer. For ikke at få for mange fuldmægtige for arvingerne tilbød Mads Elbech på Frantz Pedersen Lunds vegne, at nedlægge hvervet mod at de afholdte udgifter måtte dækkes af skiftet, hvilket tilstodes, og byskriver Lund repræsenterede herefter afdøde enkes arvinger i resten af forløbet.

Af referatet fra det fjerde møde, som blev afholdt i Foldingbro 14. september 1771, fremgår, at arvinger var eftersøgt ved proclama-tata dvs. offentlige opslag ved Nørrejylland Landsting i Viborg, ved Riiber Raadstue Rett og ved Fridericia Raadstue Rett. Desuden blev fremlagt en publication i de Berlingske Aviser og en placat: »Hvilken placat saavel ved Schads-Giørding-Malt og Vester Herred samt Hunderup Birketing som og ved alle omliggende kirkestævner er læst«.

Femte møde blev afholdt i Foldingbro 29. april 1772 og 30. april 1772 på Sønderskov, hvor birkedommer Fogh endnu ikke havde

Præstkær Mølle under Gravengård (Foto: Historisk Arkiv for Brørup og Omegn)

regnskabet for boet færdigt, men det var så tilfældet ved det sjette møde 8. juli 1772 i Foldingbro.

Det syvende møde afholdtes 8. februar 1773 i Foldingbro, hvor regnskabet over omkostningerne ved skiftet kunne gøres næsten færdig. Imidlertid var der stadig tvivl om antallet af arvinger, hvorfor byskriver Lund måtte arbejde videre med efterforskningen af disse. Af referatet fra det afsluttende møde fremgår, at han havde haft omfattende korrespondance med kammerråd Roosen i Dronninglund, men at nævnte Roosen forhalede sagen, hvorfor der ikke rigtig skete noget før end: »Endelig under 30te Maj 1774 erholdte skifteforvalterens befuldmægtigede en skrivelse fra en person ved navn Hierting dateret fra Eskjær, som da skal have vært om ikke endnu ere i condition hos hr. Kammerraad Roosen. Han meldte sig paa afgangne Mølhauges enkes vegne, besværede sig over hendes forrige commissionair hr. Kammerraad Roosen, at han forsømte hendes sag med videre og forlangte efterretning om, hvad for hende endnu var at opfylde for at faa sin arv med videre«. Da Hierting straks fik besked herom, indløb brev fra ham med oplysning om, at Helle Pedersdatter Crondall skulle have efterladt sig tre børn i København. Det resulterede i: »For da at contribution alt muligt til sagens endskab indlod skifteforvalterens befuldmægtigede sig i correspondance med en commissionari i København og overdrog ham for disse arvinger at erkjendige sig«. Nævnte kommissær fandt senest september 1774 en Jens Andersen gift med Else Stephansdatter, men også Jens Andersen havde god tid: »Jens Andersen haver hver gang, han derom er bleven erindret, lo-

vet at tingsvidnet med første skulle blive ex-pederet, men dermed er det og forblevet indtil den 29de Febr. sidste, da der med posten til skifteforvalteren indløb et tingsvidne, som han har ladet føre ved Kiøbenhavns Hoff- og Stads Retts første vidnekammer begyndt den 27de november 1775 og sluttet den 21de Dec. samme aar«. Samme Jens Andersen fremsendte også attest fra sognepræsten Hr. Lemming og klokkeren Johan J. Haaben til St. Nicolaj Kirke i København med oplysninger om, at arvingen Niels Stephansen var død uden at have efterladt sig livsarvinger, og at enken efter Niels Stephansen atter var gift.

Der var også 25. oktober 1775 fra den nuværende forvalter ved Dronninglund, Saxo Archanius indberettet, at afgangne Jens Jensen Mølhauges enke Kirstine Elisabeth Johansdatter Hartman var død. Denne indberetning kunne så indføres som akt nummer 31 sammen med regning fra Archanius som nummer 32 som de sidste akter i tillæg til skiftet. Skiftet kunne hermed slutes, efter at de sidst påløbne udgifter ved bl.a. indhenting af oplysninger fra Dronninglund og København var fratrukket.

Jordegods og fæstere

Ved skifteforretningens andet møde 25. marts 1771 nævntes, at der til boet skulle tilhøre adskilligt jordegods, men at der i de forseglede papirer ikke var oplysninger herom. Birke-dommer Hans Fogh af Størsbøll, der havde været laugværge for den afdøde Magaretha Crondall, angav da, at en jordebog derom var i hans værge, og han ville ved næste skifteforretning fremlægge bogen: »Paa det jordegodset derefter kan vorde boen til indtægt beregnet«.

Fig. 2. Fæsteprotokollens oplysninger i tabelform:

Navn	hartkorn tdr.-sk.-fdk.-alb.	årlig landgilde rdl.-m.-sk.	vurdering rdl.-m.-sk.
Føvling Sogn, Bobøl by			
Laust Enevoldsen	2-1-1-0	6-0-0	
Jørgen Hansen	2-1-1-0	6-0-0	
Anders Jepsen	2-2-1-0	5-0-2	120-1-14
Ancher Jørgensen	1-1-2-1 $\frac{1}{2}$	60-0-15	
Peder Andersen	1-1-2-1 $\frac{1}{2}$	2-4-0	60-0-15
Mads Mortensen	0-3-2-1	3-4-02	2-2-6
Laust Enevoldsen, boested	0-1-3- $\frac{1}{2}$	1-5-0	11-1-3
Hans Jørgensen, boested	0-1-3- $\frac{1}{2}$	1-5-0	11-1-3
Hans Jørgensens gadehuus	1-2-12	10-0-0	
Christopher Friederichsens enkes gadehuus	1-2-12	10-0-0	
Holleschou by:			
Jørgen Stephansen	1-5-3 $\frac{1}{2}$ -0	4-0-0+6 pund smør	52-0-3
Peder Nielsen	0-4-2 $\frac{1}{2}$ -0	1-2-0+2 pund smør	17-2-1
Thomas Sørensen	1-5-3-1 $\frac{1}{2}$	4-0-0+4 pund smør	52-1-9 $\frac{1}{2}$
Lass Jensen	0-4-0-2 $\frac{1}{2}$	1-2-0+2 pund smør	17-2-1
Holsted Sogn, Nørre Holsted			
Jep Nissen Trane	1-7-0-2 $\frac{1}{2}$	5-0-0	57-0-7
Holsted Sogn, Fourschou			
Anders Stephansen	1-7-0-0	4-4-0	63-4-8
Svend Sørensen	1-7-2-1 $\frac{1}{3}$	4-4-0	66-4-14 $\frac{2}{3}$
Olle Ollesen	1-7-0-0	4-4-0	63-4-8
Anders Stephansens hus beboet af Laust Laursen.	0-0-1-2 $\frac{2}{3}$	2-0-0	12-0-0

Note: Hartkorn anføres i tønder (tdr.), skæpper (sk.), fjerdingkar (fdk.) og album (alb.)

Landgilde og vurderinger i rigsdaler (rdl.), mark (m.) og skilling (sk.)

Desuden

Føvling Sogn Konge Quæg Tiende vurderet til 80-0-0

Holsted Sogn Konge Quæg Tiende vurderet til 80-0-0

Frømedles blev vurderet Pælene og Hauerstykker med videre tilbehør til gl. Aalegaard i Aaen ud for Huuset vurderet til 1-0-0

Ved det følgende møde 22. maj 1771 fremlagdes jordebogen med dens oplysninger om fæstere, og heraf fremgår følgende: Stervboens selvejersted Gravengård stående for hartkorn 1 tdr. 2 fdk. vurderet for 250 rigsdalere

Om skøderne til fæstegodset anføres under Laust Enevoldsens sted: »Paa dette sted fandtes i stervboen ingen skiøde. Bemeldte Laust Enevoldsen procederede ved denne forretning hans fæstebrev dateret Graven-gaard den 13de Martij 1766, der blev læst og siden tilført under nr. 4. Efter samme fæstebrevs indhold erklærede og paastod fæsteren Laust Enevoldsen, at han selv ville indløse arvingerne fra hans bemeldte paaboende sted og derfor til stervboen betaler 80 slettedalere á tønder hartkorn. De fraværende arvingers beskikkede tilsynsværge Sr. Termansen og Sr. Giæsten saae ikke at kunde indlade sig i saadan Lauritz Enevoldsen paastod, men indstillede samme til skifteforvalterens dicission... Thi lod skifteforvalteren denne post henstaa indtil arvingerne sig anmeldte, at de sig derover kunne erklære og saaledes blive dette stæd for denne gang uvurderet indtil videre.«

Vedrørende Jørgen Hansens sted fandtes heller ikke noget skøde men et fæstebrev fra 13. marts 1766, og her procederede Laust Enevoldsen på fæsterens vegne på samme måde som for sit eget sted, og der blev beslutningen også udsat indtil videre.

Der fandtes ikke skøder i stervboen på de følgende tre steder, nemlig for Anders Jepsen, Ancher Jørgensen og Peder Andersen, hvorimod skøder anføres indført i tillæg til skifteprotokollen for Mads Mortensen, Laust Enevoldsen og Jørgen Hansen samt for Hol-

leschou Gaard, Jep Nissen Tranes, Anders Stephansens, Svend Sørensens samt Olle Olesens steder og Anders Stephansens hus beboet af Laust Laursen. Skøde for Konge Quæg Tiende er også indført i tillægget.

Det besluttedes ved mødet 22. maj 1771 at holde auktion over stervboens jordegods ved førstkommen St. Hans dag samt: »At jordegodsens blev iblandt solgt med conditioner det kjøbesummen betales til 26de April 1772 med 4 pcto renter, hvormed kjøberens oppebærer landgilden til næstkommende Martini. Det ald jordegodset sælges frie for restancen af kongl. skatter og landgilde«

Det kneb med at få inddrevet den resterende landgilde, og birkedommer Føgs redegørelse herom 8. juli 1772 taler sit tydelige sprog: »For at faa inddrevet de restancer af landgilden, som haver hæftet paa stervboens jordegods er anvendt al fliid, men da det er befunden, at samme formedelst bøndernes alt for besværlige og sande uvederhæftighed er umuligt at bekomme, saae arvingernes fuldmægtige sig nød til, samme aldeles at frafalde, og vel saae at indtet deraf nu eller i tiden kunne være at bekomme«.

Om fæsterne Laust Enevoldsen og Jørgen Hansen i Bobøl fremgår yderligere af skiftet, hvor der ved skiftemøde 14. september 1771 anføres: »Skifteretten havde efter ovenmeldte placater formodet, at Laust Enevoldsen og Jørgen Hansen i Bobøl i anledning af deres ved auctionen paa Gravengaard den 3die July sidst læste indlæg og derudi gjorde paastand om at have deres paaboende stæder til eie, hvorom og ved forretningen her i boen den 22de Mai sidste adskilligt er bleven ventileret og acten tilført, i dag skulle have indfundet sig med deres nærmere paastand efter som

de med bemeldte auction tilkendegave, men da sligt ikke er skeet, saa paatog skifteretten sig at tilkiendegieve bemelte 2de bønder, at de med deres videre paastand, om de nogen i saa fald agter at gjøre, inden eller ved næste skiftesamling bekvemlig til skifteretten indleverer«.

Ved næste møde 29. april 1772 står: »Efter imellem bekiendtgjørelser indfandt sig ved den forretning Lars Enevoldsen og Jørgen Hansen af Bobøl, som i anledning af deres ved forretningen her i boen den 22de Mai 1771 gjordte paastand samt paa skifteforretningen tilhold den 22de Sept. bemeldte aar indleverede et indlæg, der forhen ved auctionen her i boen er produceret, hvilket indlæg nu blev læst og denne forretning blev tilført under nr. 16. I følge den i forestaaende indlæg og ellers i denne skifteforretning gjordte paastand deponerede Lars Enevoldsen og Jørgen Hansen i retten 230 rd, skriver toe hundrede og tredive rigsdaler, der af skifteretten blev modtaget.

Byskriver Lund igientog sin ved auctionen for denne stervboen gjordte paastand, at nemlig bemeldte Lars Enevoldsen og Jørgen Hansens stæder stervboen til rætmæssig beste stilles til offentlig auction og forresten indstillede dette til skifterettens decision«.

Få dage senere ved møde 29. april 1772 nævnes de to fæstere igen: »Hvor da Lars Enevoldsen og Jørgen Hansen fremdeles til skifteretten leverede renten for et aar á pcto af suma, de for deres stæder havde betalt, hvorefter de begierte, at skiøde paa samme deres stæder dem skifteretten saasart muligt maatte meddeles. Byskriver Lund havde nøjere taget bemeldte 2de mænds paastand om at faae deres stæder til eie i betragtning,

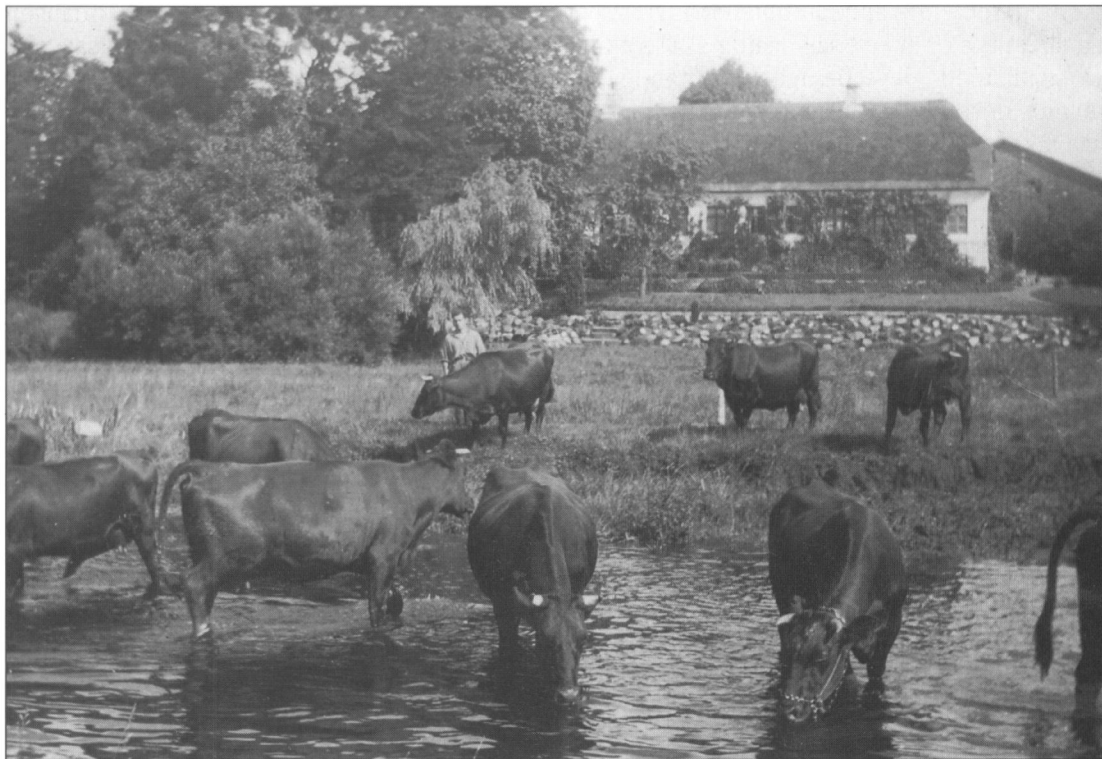
og var han tilligemed Christen Termansen fornøjet med skifterettens decision i saa fald. I betragtning af det løfte den afdøde i bemeldte 2de mænds fæstebreve skriftlig have givet samt paa grund af byskriver Lunds erklæring saae skifteretten indtet hinderlig i, hermed at love Lars Enevoldsen og Jørgen Hansen skiøde paa deres stæder«.

Om de to fæstere nævnes herefter kun under skiftets indtægter 8. februar 1773, at de tilsammen havde betalt 239 rigsdaler og 1 mark som købesum med renter for deres stæder i Bobøl.

Fæsteren, som her skiftevis kaldes Laust Enevoldsen eller Lars Enevoldsen, er min ane nr. 238, og før fundet af skiftet fra Gravengaard har han forgæves været søgt som fæster under Nielsbygaard og Sønderskov, som jo er de herregårde, det er mest naturligt at forvente som ejere af jord i Bobøl i Føvling sogn. Han fødtes 1724 og blev døbt Lauritz Enevoldsen i Føvling kirke 28. februar. Ved folketællingen 1787 er han selveier og gårdbeoer i Bobøl og gift med Ingeborg Pedersdatter. Han døde i Bobøl den 12. oktober 1800 i en alder af 76 år og syv mdr., og han nåede ikke at se, at en dattersøn, Herman Madsen, overtog Nielsbygård i 1818. Om datteren Apolonia Lauridsdatters børn på Varho og Gørding mølle samt i Jernved Sogn og på Nielsbygaard kan læses i artiklen Relationer mellem Gørding og Plougstrup⁶.

Om gården og dens tjenestefolk

Til selve gården hørte ikke mere jord end til flere af fæstegårdene, idet hartkornet til »Stervboens SelvEyerstæd Gravengaard« omfattede 1 tdr. 2 fdk. vurderet til 250 rigsdal-

Gravengård (Foto: Historisk Arkiv for Brørup og Omegn)

ler. Skiftet fortæller ikke, om der blev ydet hoveri af fæstebønderne.

Fire tjenestefolk nævnes i skiftet: »Tjenestekarlen Christen Ollesen her i huset fordrede aarsløn til sidstforvigte Paasche 12 rd., og blev ham i dag (22.5.1771) accorderet i løn fra Paasche til næstkommend Michels Dag 8 rd. Tjenestepigen Else Jensdatter fordrede ligeledes et aarsløn til sidstforvigte Paasche med 8 rd. og blev til næstkommende Michels accorderet i løn 5 rd. 2 s. Den anden tjenestepige Maren Henningsdatter er accorderet i løn til næstkommende Michelsdag 4 rd. 4 s.

Hyrdedrengen Peder Hansen haver et halvt aars løn 2 rd. og bekommer desuden for et halvt aar til næstkommende Michelsdag 2 rd.«

Ved skifteforretningen 14.9.1771 nævnes yderligere om tjenestefolkene: »Else Jensdatter, nu opholdende sig i Holsted, er tilstaaet hendes opvartning ved den afdødes i de sidste aaringer 10 rd. Chisten Olesen, som tjente i Gravengaard ved og efter dødsfaldet, fordrede og blev tilstaaet for en læs halm, som han i foraaet 1771 havde købt til kreaturerne, 4 mark«.

Fig. 3. Uddrag af skifte efter Otto Diderich Bierrum

Salshuset:	9 fag stuehus »med loftskud, vinduer og dørre, den indmurte skab undtagen.«
	2 fag køkken
	5 fag bryggers
Dend Nørre Huus:	15 fag + 2 fag porthus
Dend Øster Huus:	12 fag
Dend Wester Huus:	4 fag
Teigl Laden:	7 fag
Teigl Ovnen	

Nævnte tjenestepige, Else Jensdatter, var som nævnt under arvingerne afdødes søsters datterdatter.

Lidt om tidligere og senere ejer af Gravengaard

Skiftet fortæller ikke, hvor længe herredsskriver Uttrup har været ejer af Gravengaard og hvem, der køber gården ved auktionen i 1771. Det kan vi imidlertid også finde i skifteprotokoller.

Forgængeren var Otto (eller Otte) Diderich Bierrum, der døde i 1743. Han blev ifølge Brørup kirkebog begravet 31. januar 1743 i en alder af 63 år. Ved skiftet efter ham⁷ omtales ikke nogen fæstegods til gården, men bygningernes størrelse beskrives: se fig. 3.

Hartkornet var da 1 tdr. og 2 fdk. ligesom i 1771.

Ved auktionsforretning 21. marts 1743 solgtes Gravengård til Hr. Cancellieraad og Borgmester Lund i Ribe. Allerede senere på året i samme skifte nævnes herredsskriver Uttrup som ejer, nemlig under bemærkningen 18. november 1743: »Hvor da af Hr. Heritsskriver Utrup blev indleveret regning paa

resterende kongelige contributioner som hand som itzige eiere af Gravengaard har maattet betale mod regress til sterfboet«.

Ved skiftet efter Bierum var der ikke penge til alle kreditorer og dette sammenholdt med manglende omtale af fæstegods tyder på, at Uttrup har samlet fæstegods til Gravengård. Oplysninger herom må søges i andre kilder.

Det har desværre ikke været muligt at finde bilagene til skiftet efter Margaretha Pedersdatter til Crondall. De ville ellers have kunnet give en række yderligere oplysninger. Til gengæld findes bilag fra skiftet efter den næste kone på Gravengaard bevaret⁸. Der var tale om en skifteforretning efter Peder Clausens afdøde hustru Lovise Schou, hvor skiftet påbegyndtes 23. januar 1773 og afsluttedes 22. januar 1774, altså allerede før skiftet efter forgængeren var afsluttet.

Peder Clausen er omtalt i Brørup Sogns Historie⁹ for sin uheldige rolle i forbindelse med en nevøs fund af guldsåle og salget af sålene. Han var ejer af Gravengaard til sin død i 1785, og skifterne efter hans anden hustru, Johanne Kiølsdatter, og efter ham samt forskellige indførsler i skøde- og panteprotokol

len fortæller mere om de sidste fæstere under Gravengaard, men det fører for vidt at redegøre for det i denne omgang.

Noter:

1. Skifteprotokol Ribe Hospital, Landsarkivet i Viborg, C 658-45 s. 70b f.
2. Oluf Nielsen: Malt Herred. Genudgivet af Historisk Samfund for Ribe Amt 1976, side 137-138.
3. H. K. Kristensen: Litteratur om Ribe Amt, Brørup Sogns Historie. Fra Ribe amt 1950 s. 466-467.
4. Skifteprotokol, Landsarkivet i Viborg, B9-1219 s. 622b f.

5. Skifteprotokol (Riberhus), Landsarkivet i Viborg, B9-1217 side 140 f.

6. Magne Juhl: Relationer mellem Plougstrup og Gørding. Lokalårbogen for Bramming Kommune 1991 side 106-110.

7. Skifteprotokol (Riberhus), Landsarkivet i Viborg, B9-1214 side 140b f.

8. Bilag til skifteprotokol (Riberhus), Landsarkivet i Viborg, B9-1243 skifte 150.

9. August F. Schmidt: Brørup Sogns Historie, Brørup 1949, s. 34.

Magne Juhl, født 1947 i Jernved, overlæge, lic.med. Artikler til Fra Ribe Amt og Lokalårbogen for Bramming Kommune.